

IO TEZKOR BO`LINMALARI TOMONIDAN TERGOV VA SUDDAN YASHIRINIB YURGAN SHAXSLARNI QIDIRIB TOPISH TAKTIKASI

Ihomov Saidmuhammadho'ja Ibrohim o`g`li

IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Jinoyat alomatlari, jinoyat sodir etgan shaxslarni aniqlash, qidirish va topish ishlari, Ayblanuvchining turgan joyi noma'lum bo'lgan taqdirda tergov shu joyni aniqlash uchun barcha choralarni ko'rishi, Yashirinayotgan shaxsning qayerda bo'lishi mumkinligi, u qanday sabablarga ko'ra yashirinayotganini aniqlash haqida so`z boradi.*

Kalit so`zlar: *jinoyat, ayblanuvchi, tergov, faoliyat, sodir, etish, oldini olish, aniqlash, kurashish.*

Insoniyat taraqqiyotining bugungi bosqichida jinoyatchilikka qarshi kurashish, uning oldini olish va barham berish, sodir etilgan jinoyatlarni o'z vaqtida aniqlash, shuningdek jinoyat sodir etib, huquqni muhofaza qiluvchi organlardan yashiringan jinoyatchilarni qidirib topish va jazo muqarrarligini ta'minlash eng muhim vazifalardan biri bo'lib turibdi.

O'zbekiston Respublikasining "Tezkor qidiruv faoliyati to'g'risida"gi qonuni qabul qilinguniga

qadar "tezkor qidiruv tadbirlari" idoraviy normativ huquqiy hujjatlar (buyruq, yo'riqnoma va qo'llanmalar) asosida tartibga solingan. Qonun fuqarolarga tezkor qidiruv tadbirlarining turlari, tushunchasi, shu jumladan ularning huquqlarini cheklaydigan holatlar bilan tanishish imkonini berdi.

Jinoyat qidiruvi - ichki ishlar organlarining bir tizimi; tezkor qidiruvni va o'z vakolat doirasiga kiruvchi boshqa ishlar — shaxsga, fuqarolarning shaxsiy mulkiga, jamoat tartibiga va xavfsizligiga qarshi qaratilgan jinoyatlarning oldini olish, payini qirqish hamda ularni ochish va hokazo chora-tadbirlarni amalga oshiradi. Jinoyat alomatlari, jinoyat sodir etgan shaxslarni aniqlash, qidirish va topish ishlari O'zRda ichki ishlar va milliy xavfsizlik xizmati organlari tomonidan bajariladi. JPK qoidalariga binoan jinoyat ishi yuzasidan dalil tariqasida foydalanish mumkin bo'lgan ma'lumotlar aniqlanadi. Ayblanuvchining turgan joyi noma'lum bo'lgan taqdirda tergov shu joyni aniqlash uchun barcha choralarni ko'rishi, zarur hollarda, ayblanuvchi sifatida ishda ishtirok etishga jalb etilishi to'g'risida qaror chiqarilgan shaxsga nisbatan qidiruv e'lon qilishi lozim. Dastlabki tergov o'tkazilayotganida ham, bunday tergov to'xtatilganidan keyin ham qidiruv e'lon etilishi mumkin. Qamoqqa olish asoslari mavjud bo'lgan, prokuror sanksiyasi bilan qidirilayotgan ayblanuvchi topilgan taqdirda tergovchi qamoqqa olish tariqasida ehtiyot chorasini qo'llaydi. Ayblanuvchi biron joyda ushlangan taqdirda esa, o'sha joydagi prokuror mazkur shaxs ayni qidirilayotgan ayblanuvchi ekanligini aniqlashi va uni qamoqqa olish uchun qonuniy asoslar mavjudligiga ishonch hosil qilishi darkor.

IIO tezkor bo'linmalari tomonidan tergov va sudda yashirinib yurgan shaxslarni qidirish taktikasi juda keng va mukammal bo'lib, ular har bir holatga qarab o'zgartirilishi mumkin.

Umuman olganda, bu taktika quyidagi bosqichlarni o‘z ichiga oladi:

1. Ma’lumot yig‘ish va tahlil qilish:

- Yashirinish holati va sabablari: Yashirinayotgan shaxsning qayerda bo‘lishi mumkinligi, u qanday sabablarga ko‘ra yashirinayotgani, kim bilan aloqada bo‘lishi mumkinligi haqidagi ma’lumotlarni to‘plash.

- Shaxsiy ma’lumotlar: Yashirinayotgan shaxsning shaxsiy ma’lumotlarini, jumladan, manzili, telefoni raqami, ishi, qarindosh-urug‘lari haqidagi ma’lumotlarni to‘plash.

- Aloqa tarmoqlari: Yashirinayotgan shaxsning kim bilan aloqada bo‘lishi mumkinligi, uning aloqa tarmoqlarini aniqlash.

- Moliyaviy faoliyat: Yashirinayotgan shaxsning moliyaviy faoliyatini, bank hisob raqamlari, mulki, pul o‘tkazmalarini tekshirish.

- Internet va ijtimoiy tarmoqlar: Yashirinayotgan shaxsning internet va ijtimoiy tarmoqlarga bog‘lanish faoliyatini kuzatish.

2. Tekshiruv ishlari:

- Manzilni tekshirish: Yashirinayotgan shaxsning mumkin bo‘lgan manzillarini tekshirish, uyiga, ish joyiga, do‘stlari va qarindoshlariga tashrif buyurish.

- Aloqalarni tekshirish: Yashirinayotgan shaxsning tanishlarini, qarindosh-urug‘larini so‘roq qilish, ular bilan aloqani o‘rnatish.

- Moliyaviy operatsiyalarni kuzatish: Yashirinayotgan shaxsning moliyaviy operatsiyalarini kuzatish, bank hisob raqamlari, pul o‘tkazmalarini tekshirish.

- Internet va ijtimoiy tarmoqlarni tekshirish: Yashirinayotgan shaxsning internet va ijtimoiy tarmoqlarga bog‘lanish faoliyatini kuzatish.

3. Yashirinayotgan shaxsning joylashgan joyini aniqlash:

- Maxsus texnologiyalar: GPS qurilmalari, mobil telefonlar, internetning IP manzili orqali yashirinayotgan shaxsning joylashgan joyini aniqlash.

- Jamoatchilik bilan hamkorlik: Yashirinayotgan shaxs haqida ma’lumotga ega bo‘lganlarni qidirish, ularni so‘roq qilish va ma’lumotlarni olish.

- Yashirin taktikalar: Yashirin kuzatish, yolg‘on bayonnomalar, o‘ziga xos operatsiyalar.

4. Yashirinayotgan shaxsni qamoqqa olish:

- Rejalashtirilgan operatsiya: Yashirinayotgan shaxsni qamoqqa olish uchun rejalar tuzish, tegishli tayyorgarlik ishlarini olib borish.

- Qurolli kuchlarni qo‘llash: Agar zarur bo‘lsa, qamoqqa olish paytida qurolli kuchlarni qo‘llash.

- Huquqiy asoslar: Qamoqqa olishning huquqiy asoslarini ta’minlash.

IIO tezkor bo‘linmalari tomonidan tergov va suddan yashirib yurgan shaxslarni qidirish taktikasi juda xilma-xil va murakkab jarayon bo‘lib, u ko‘pgina omillarga, shu jumladan, jinoyatning turi, yashirinayotgan shaxsning shaxsiyati va uning yashirinish usullariga bog‘liq.

ADABIYOTLAR:

1. Jinoyatlarni tergov qilish metodikasi. Toshkent-2017. O'zbekiston Respublikasi IIV akademiyasi. 184-b. Maruzalar kursi.
2. Kriminalistika darslik. Toshkent-2018. Mualliflar jamoasi
3. Uyushgan guruhlar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarni kvalifikatsiya qilish. I.A.Sottiyev. O'zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi Akademiyasi. Toshkent-2012.
4. jinoiy sud jarayonlarida transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashning samarali usullari.